

Públic

L'INTENT DE COP D'ESTAT PER VIA JUDICIAL

Vicenç Navarro

Catedràtic de Ciències Polítiques i Polítiques Públiques

Universitat Pompeu Fabra

17 de gener del 2020

Quan vaig escriure el meu llibre *Bienestar insuficiente, democracia incompleta. Sobre lo que no se habla en nuestro país* (de l'Editorial Anagrama, àmpliament distribuït al ser guardonat amb el **Premio Anagrama de Ensayo 2002), en què qüestionava la visió de la Transició de la dictadura a la democràcia com a "modèlica", vaig rebre una allau de crítiques hostils per part de diversos autors, com Santos Juliá i Javier Pradera, d'*El País*, que havien promogut des de les pàgines d'aquest rotatiu aquesta visió idealitzada de la Transició, molt estesa en els establishments polítics i mediàtics del país. A partir d'aleshores, *El País* va decidir suspendre les meves col·laboracions i vaig passar a ser persona non grata, estatus que s'ha estès a d'altres mitjans amb els quals col·laborava amb certa periodicitat. **Amb menys agressivitat, però igual contundència, vaig rebre comentaris de persones d'esquerres que****

desaprovaven la tesi que havia sostingut al meu llibre que la Transició havia estat "immodèlica". **En realitat, em va costar la pèrdua o distanciament de l'amistat que tenia amb persones que havien tingut un rol important en aquella transició** i que estaven, molt justificadament, orgulloses d'aquell procés i de la seva intervenció en ell, fet que vaig lamentar, ja que **no era la meva intenció infravalorar la manera com es va fer aquell procés** (en el moment en què vaig escriure el llibre ja havia assenyalat que no veia una altra manera de fer-lo), **sinó la manera de presentar-lo, idealitzant-lo amb el terme "modèlic", ja que assumia que aquella transició havia produït un sistema democràtic homologable a qualsevol altre que existeix a l'Europa Occidental**, la qual cosa era difícil de sostenir, almenys per a aquelles persones, com era el meu cas, que coneixíem altres sistemes democràtics europeus com a conseqüència d'haver-hi viscut durant els meus llargs anys d'exili (obligat primer, i voluntari després). És més, **un estudi detallat del nou sistema democràtic espanyol** producte d'aquella transició (com intentava ser-ho el meu llibre) **mostrava clarament que les forces conservadores** que havien dominat la dictadura **continuaven tenint una enorme influència** (quan no control) **en els aparells de l'Estat, cosa que explicava tant el subdesenvolupament social d'Espanya com el caràcter uninacional de l'Estat** (és a dir, la seva insensibilitat cap a la seva plurinacionalitat). En realitat, el que està passant ara a Espanya –tant

en l'àmbit social com en el territorial- n'és un clar exemple. Avui hi ha, d'una banda, una **enorme crisi social**, que entre d'altres indicadors **queda reflectida en el fet que el jovent a Espanya no viurà millor que els seus pares**, i d'altra banda **hi ha una altra crisi de l'Estat en què les tensions entre aquest Estat i el moviment independentista català han assolit unes dimensions desconegudes** durant el període democràtic.

L'oblidada dimensió social de la Constitució

No cal dir que durant la Transició es van aconseguir molts avenços, en gran part gràcies a la pressió exercida per la gran mobilització popular en contra de la dictadura. I la famosa i tan citada **Constitució** (el punt de referència més important per sintetitzar aquell període) **mostra clars exemples de la influència que les forces progressistes van tenir en el seu redactat**, com ara els seus capítols dedicats a drets laborals, socials, civils i polítics, així com el seu reconeixement, quan parla de la propietat, que aquesta ha d'estar supeditada (fins i tot els grans mitjans de producció) al bé comú, aspecte que molts autors d'esquerres han presentat, amb raó, com a exemple de la modernitat, a més d'exemplaritat, d'aquest document. **Així, la Constitució inclou entre els seus articles el dret a l'educació (article 27), a la "[feina amb] una remuneració suficient per tal de satisfer les seves necessitats i les de la seva**

família sense que en cap cas es pugui fer discriminació per raó de sexe” (article 35), a l’“assistència i les prestacions socials suficients en les situacions de necessitat, especialment en cas de desocupació” (article 41), “a la protecció de la salut” (article 43), “a gaudir d’un habitatge digne i adequat” (article 47) o a “suficiència econòmica... durant la tercera edat” (article 50), tots ells grans conquestes de les forces democràtiques progressistes. No hi ha cap dubte. Com també és enormement positiu que la Carta Magna, en la secció Economia i Hisenda (article 129), determini que “els poders públics promouran eficaçment les diverses formes de participació en l’empresa i fomentaran, mitjançant una legislació adequada, les societats cooperatives. També establiran els mitjans que facilitin l’accés dels treballadors a la propietat dels mitjans de producció”.

Aquesta dimensió social de la Constitució està oblidada: el cinisme de les dretes

L’enorme utilització de la Constitució per part d’aquells que es presenten com els seus grans defensors, les dretes espanyoles (Vox, PP i C’s), mostra el grau de cinisme de què són capaços, ja que, a causa de l’enorme influència que tenen encara avui les dretes sobre l’Estat, els únics articles que interpreten i defensen són els que es refereixen a la visió uninacional de l’Estat i al dret a la propietat privada –també

dels mitjans de producció– (article 33), que avantposen a tots els altres. L'evidència d'aquest fet és aclaparadora, com vaig intentar mostrar al meu llibre *El subdesarrollo social de España. Causas y consecuencias* (Anagrama, 2006). I un reflex del seu enorme poder sobre els aparells de l'Estat, i en particular sobre el seu sistema judicial, són els únics articles que semblen tenir caràcter vinculant. No cal dir que qualsevol govern amb vocació transformadora, com el que acaba de ser escollit a les Corts, **haurà de canviar l'ordre de prioritats i la interpretació i aplicació de la Constitució.** La seva credibilitat dependrà del fet que això passi. **I perquè això passi serà molt necessari fer canvis substancials als aparells de l'Estat.**

L'enorme control de les forces conservadores sobre els aparells de l'Estat

Les tres branques de qualsevol Estat democràtic **són el poder legislatiu, l'executiu i el judicial.** El primer reflecteix la voluntat sobirana que resideix a la ciutadania, i que s'expressa a través dels representants escollits d'acord amb el sistema electoral. El segon és l'executiu, responsable d'aplicar i desenvolupar allò que la ciutadania ha determinat que s'ha de fer, a través del legislatiu. I el tercer és el que garanteix que la llei (síntesi del que decideix la sobirania) es compleixi. **L'anàlisi de cadascun d'aquests poders a Espanya mostra el seu biaix profundament conservador.** S'ha documentat extensament aquest biaix a la llei electoral, que és la que determina la

composició de les Corts Espanyoles, i que ha beneficiat clarament les dretes espanyoles i ha discriminat les esquerres (veieu el meu article "Del que no es parla sobre la democràcia espanyola", *Públic*, 13.01.20). Això queda reflectit en la prepotència dels governs de les dretes i la gran moderació dels governs de les esquerres, moderació responsable del gran endarreriment social d'Espanya, causa del fet que sigui un dels països més desiguals que hi ha a la UE. La despesa pública social continua sent de les més baixes de l'Europa Occidental.

Però on el domini de les dretes ha estat gairebé total és en el poder judicial. La gran majoria del personal professional és profundament conservador (molt de dretes). Segons Joaquín Urías, professor de dret constitucional i exlletrat del Tribunal Constitucional, ben coneixedor del sistema judicial, "***la inmensa mayoría de jueces son ultraderechistas. Los moderados defienden el ala dura del PP, y el resto a Vox***" ("Está empezando una fase de guerra judicial", entrevista a J. Urías, *Cuarto Poder*, 11.01.20). Hi ha múltiples indicadors d'aquest fet. El més cridaner ha estat **l'oposició de les instàncies superiors del sistema judicial a jutjar el franquisme**, i això tot i que, com ha assenyalat Paul Preston, no hi ha equivalència a l'Europa Occidental d'unes pràctiques tan repressives, duradores i intenses al segle XX, sense que hi hagi hagut cap penalització per als molts responsables de tanta barbàrie. I aquestes instàncies van expulsar l'únic jutge que va intentar jutjar

aquestes pràctiques: Baltasar Garzón. La justificació que constantment fan servir les dretes és que no és bo per al país reobrir les ferides, cosa que és profundament ofensiva per a les víctimes de tanta repressió, ja que assumeixen que les seves ferides ja estan tancades.

Un altre indicador de la gran dretanització del sistema judicial és el seu biaix a favor dels grans interessos econòmics i financers com la banca, que ha assolit nivells tan alts que fins i tot ha merescut la recriminació de la justícia europea en múltiples ocasions, com és el cas de les clàusules sòl que protegien la banca en detriment del consumidor. I encara un altre indicador d'aquesta dretanització és la sanció enormement desproporcionada que s'ha imposat als dirigents independentistes, amb un clar accent repressiu.

És important aprendre dels errors de la Transició

És cert que s'han anat produint canvis en els àmbits legislatiu i executiu, canvis generats per les protestes socials, que van assolir la seva màxima expressió amb el moviment 15-M, que denunciava l'escassa representativitat dels governs, que estaven aplicant polítiques públiques mancades de mandat popular. El seu "no ens representen" ho deia tot. Un exemple d'aquests canvis és que només sis anys després de la seva aparició en el

panorama polític, Podemos i les seves confluències –En Comú Podem i Galícia en Comú– juntament amb IU, estan cogovernant avui el país.

És essencial, però, que s'apregui del que va passar a la Transició, quan les esquerres, per dur a terme la seva necessària integració en les institucions de l'Estat, van abandonar les mobilitzacions socials que havien estat, com he indicat al principi, la principal causa del final del període dictatorial. **Aquesta mobilització és necessària per pressionar a fi que s'apliqui el programa de govern ja pactat**, el qual representa una obertura a un canvi que és molt urgent i necessari i que trenca amb la imatge que els grans mitjans conservadors estan promocionant que avui les dues Espanyes (la conservadora i la progressista) estan molt igualades entre elles, fet que assumeix erròniament que la distribució d'escons a les Corts reflecteix la voluntat de la ciutadania espanyola. **Les dades mostren que la gran majoria de les classes populars (que constitueixen la majoria de la població) dels diferents pobles i nacions d'Espanya desitgen aquests canvis proposats pel programa del govern de coalició.**

Els canvis al poder legislatiu (amb la desaparició del bipartidisme) **i a l'executiu** (amb el primer govern de coalició d'esquerres des del 1939) **han posat les dretes a la defensiva, que**

es mostren agressives i hostilment contràries al govern de coalició d'esquerres, i intenten fer servir el seu abusiu control de l'estament judicial per fer caure el govern mitjançant un cop d'Estat emprant no els mitjans militars com l'any 1936, sinó els judicials. Avui, l'estratègia de les dretes és expandir la judicialització de la política a totes les principals àrees d'intervenció governamental, i traslladar la judicialització dels temes territorials també als temes socials. Amb la seva agressivitat intentaran, conjuntament amb les clavegueres de l'Estat (que segueixen inalterades) i en col·laboració amb el periodisme escombraries (que continua visible als grans mitjans), destruir els sectors i personatges més progressistes del govern de coalició. Ho han estat fent i ho seguiran fent. Així és la dreta espanyola, que és continuadora de la dreta de sempre.